

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Тези

**77-ї наукової конференції професорів,
викладачів, наукових працівників,
аспірантів та студентів університету**

ТОМ 2

16 травня – 22 травня 2025 р.

РОЛЬ ПСИХОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У РЕАЛІЯХ СУЧАСНОГО СВІТУ

Психологічна безпека в навчальному закладі – це умова, за якої учасники освітнього процесу відчують себе захищеними від психологічного тиску та насилля, можуть вільно навчатися та спілкуватися. З огляду на сучасний контекст повномасштабної війни в Україні, ця тема є надзвичайно актуальною. Так, за даними масштабного опитування МОН України, понад половина опитаних учнів (51,3 %) коли-небудь стикалися з булінгом; від початку повномасштабного вторгнення в Україну зафіксовано, що 24,7 % школярів стали жертвами цькування [3]. Безумовно війна ускладнила процес міжособистісної взаємодії на різних рівнях освітнього процесу. Дослідження UNICEF (лютий 2024) показало, що діти демонструють ознаки тривоги, гніву та порушення сну через бойові дії [5]. Усі ці виклики підкреслюють необхідність системного підходу до створення безпечного освітнього середовища, де психологічне благополуччя учнів підтримується на рівні шкільної політики та практики.

Аналіз наукової літератури показав, що серед основних чинників, що впливають на відчуття безпеки в освітньому середовищі можна виділити:

Вплив війни. Для учнів і студентів війна стала джерелом постійного стресу та тривоги. За таких умов шкільне середовище часто не в змозі забезпечити повну психологічну стабільність учнів, а відсутність підтримки веде до замикання, агресії або депресивних станів.

Наслідки дистанційного навчання. Інтерактивні онлайн-уроки за участю вчителя підвищують тривожність у школярів, а відсутність живого контакту з однокласниками й вчителями додає напруження. Віддалене навчання також підсилює ізоляцію, адже молодь не має звичного освітнього соціального середовища.

Кібербулінг та соціальні мережі. Швидке зростання використання гаджетів сприяє поширенню онлайн-цькування. Інтернет додає нові ризики: дитина може зазнавати образ чи погроз поза межами школи, що підриває відчуття безпеки в будь-якому місці.

У науковій літературі сформовано кілька підходів до поняття психологічної безпеки в освіті. Екзистенційно-гуманістичний підхід (за Маслоу) розглядає психологічну безпеку як потребу, що пов'язана із задоволенням базових потреб особистості [4]. Інший важливий підхід – екологічний (за Бронфенбреннером), який розглядає школу як одне з найближчих оточень дитини (мікросистема), що суттєво впливає на її

розвиток. Українські дослідники також підкреслюють взаємозв'язок психологічної безпеки та психічного здоров'я. Так, за їхніми даними, високий рівень безпеки сприяє особистісному розвитку та в цілому гармонії у сфері психічного здоров'я учнів [2].

Попри активну теоретичну розробку теми, у практиці освітніх закладів психологічна безпека часто залишається формальністю.

Тому для забезпечення психологічно безпечного середовища необхідна комплексна робота на рівні шкільного менеджменту. Серед ефективних заходів зазначаються:

Психологічна служба та підтримка. Наявність шкільного психолога, соціального педагога або кураторських груп сприяє швидкому реагуванню на кризи. Важливо проводити регулярну діагностику психологічного стану учнів (опитування, бесіди, тестування) і консультувати колектив школи щодо безпечних методів взаємодії.

Тренінги для вчителів і психологів. Систематичні курси підвищення кваліфікації з питань безпеки та підтримки учнів. Зокрема, розвиток у педагогів високого рівня емоційного інтелекту, з метою виявлення методом спостереження ознак тривожності та стресу у підлітків, розвиток навичок емоційної підтримки.

Класні години та освітні заходи. Регулярні уроки (або тренінги) з обговорення тем булінгу, кібербулінгу, збереження емоційного здоров'я. Проведення бесід, рольових ігор та відеоуроків сприяє свідомому ставленню учнів до безпеки й толерантності.

Отже, психологічна безпека освітнього середовища, ключова для успішного навчання та розвитку учнів, зазнає нових викликів через війну, дистанційне навчання та кібербулінг, що підвищують ризики дезадаптації сучасної молоді. Теоретично, безпечне середовище задовольняє базові потреби та сприяє особистісному зростанню. Тому шкільна політика має формувати умови, де кожен відчуває себе захищеним. Створення справді безпечного середовища, що протидіє булінгу та підтримує спокій молоді, можливе лише через взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

Література:

1. Бондарчук О. І. *Психологічна безпека освітнього середовища: сутність та умови створення.* Київ: УМО НАПН України, 2018. 128 с.

2. Ковальчук З. Я., Пілецька Л. С. *Психологічні аспекти формування психологічної безпеки особистості в освітньому середовищі через призму психічного здоров'я. Психологія особистості.* 2022. № 1. С. 45–52.

3. Міністерство освіти і науки України. *Причини булінгу: результати масштабного дослідження в українських школах [Електронний ресурс].* 2024. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2025).

4. Шелевер О. В., Фізер В. С. *Психологічна безпека освітнього середовища: психолого-педагогічний аспект. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі.* 2019. Вип. 67(1). С. 87–91.

5. UNICEF Ukraine. *Життя дітей під час війни.* Лютий 2024. Київ: UNICEF, 2024. 28 с.